

"ואשיבה... ואצרוף... ואשיבה... כבראשונה" לצמוח מתוך ההרס ולבנות מתוך המשבר הרב אלישע וישליצקי

היבטים בפרקי בין המצרים - מההתססה להתססה

יתן ה' ויהיו הלימוד והכתיבה שלפנינו
לעילוי נשמתו הטהורה של
מאור משה הי"ד בן יוסף ואבלין יבדלח"א
לוחם אמיץ למען חיבור העם, התורה והארץ
ומוסר נפשו על גאולת ישראל

משבר של זהות וטיפוח

ימים של עצב וכאב, בזכרנו את ציון החרבה¹, אינם מיועדים להשארות במצב זה, ולסיים בהעדר, אלא כפי שהורינו חז"ל², דבריהם יסוד ל"יד החזקה"³, שמגמת הימים, היא לדרבן ולהפיח רוח של תיקון ותקומה, וטיפול שורשי בסיבות ההרס, וממילא לעסוק בבניין.

אשר על כן, כדברי הנבואה שנצרכה לדורות⁴, המכוונת לעולים מבבל, השואלים: האם לצום בעת שהבניין של הקודש בנוי⁵- כי אל להם להישאר בנמיכות תפיסתם הממקדת את העניין בצום החיצוני, אלא עליהם לחפור פנימה באישיותם, ולברר, האם ליבם נקי, האם עדיין חושבים הם את רעת זולתם בלבבם⁶- או אז, עליהם להמשיך את החתירה לתיקון, ולא לטפל רק באיסורי האכילה והשתיה בימים אלו.

לפיכך, כאשר ננסה ללכת בעקבות תורת אלקים חיים ודבריו בפי נביאיו, ופירושם בהארת חז"ל, ראשונים ואחרונים- נתעכב בכמה תחנות בדברי ימי

¹ כחלק מההתבוננות הכתובה בספר דברים פרק ל"ב.

² בבלי, מסכת תענית דף ל':

³ רמב"ם, הלכות תעניות, פרק ה' הלכה א'.

⁴ בבלי, מסכת מגילה דף י"ד.

⁵ זכריה ז', א-ג'.

⁶ שם, פס' י'.

ישראל ונלמד, מה ואיך בימים ההם ובזמן הזה, עלינו להצמיח בלי לדלג על החיסרון והכאב.

באותם פרקים הנקראים בתורה בשבתות שבין המצרים, נכלל משבר הזהות הלאומי והשבטי, המתחולל בפרשת בנות עמון ומואב.⁷

ההיסחפות אחרי יצר העריות והע"ז⁸, הפוגעת בגדולי השבט, וגורמת לתחילתה של מגפה נוראה- אינה מותירה מקום לאוהב ישראל⁹ המקנא להשם מתוך נאמנות לתורה למשה מסיני¹⁰- אלא לפעול כפי שפעל, ושכרו אתו¹¹- "הנני נוהן לו את בריתי שלום", ברית המתקנת, איפוא, את המגפה, ללא הריסת המוסר והצדק בגלל שלום שטחי, עכשווי ומלאכותי¹².

משבר זה, שבו מיטשטשת הזהות הפנימית, ומתפרק חוט השידרה המוסרי- לאומי, ומוצאים היצרים פורקן ללא מעצור- מזעזע את אמות הסיפים, ומוליד גם את מצוות הנקמה של ה'¹³ במדין¹⁴, עם כל תוקף: "לא תדרוש שלוםם וטובתם"¹⁵, כי רק כאשר נצא בטהרה ובמוחלטות לאותה מלחמה¹⁶, אזי נמחה את ההשפעה היצרית השלילית, ונתקנה כראוי.

מי אשר ינקפו לבו, ולרגע ייחלש- יחסית למדרגתו- ובאותה משימה, אזי, אף אם רוצה הוא רק לנחם את האבלים העמונים¹⁷, בו תבוא הנפילה וישיבו לו הם בכפיות טובה¹⁸ המתאימה לנבלותם¹⁹ ולשחיתותם²⁰, ולכן רוצה תורת אמת בטהרתה, שנלחם בהם, בכל העוצמה והנחישות האמיתית.

⁷ במדבר כ"ה, א'-ט'.

⁸ "לא בקשו ישראל לעבוד ע"ז, אלא כדי להתיר להם העריות"- בבלי, מסכת סנהדרין דף ס"ג:

⁹ "אור החיים"- במדבר כ"ה, י"ד.

¹⁰ בבלי, מסכת סנהדרין דף פ"א-פ"ב.

¹¹ במדבר כ"ה, י"ב.

¹² רש"י הירש- במדבר שם.

¹³ תהילים צ"ד- "אל נקמות ה'". "עולת ראי"ה" א', על "פסוקי דזמרה".

¹⁴ במדבר ל', א'-ג'.

¹⁵ דברים כ"ג, ז'.

¹⁶ "אור החיים"- במדבר כ"ה, י"ז, "צרור את המדיינים".

¹⁷ שמואל ב' י' א'-ב'.

¹⁸ רמב"ן, דברים ל"ב, ו'.

¹⁹ ר' חיים ויטאל לתהילים י"ד, א'- "אמר נבל בליבו אין אלהים".

²⁰ כפי מהלך דבריהם של חז"ל במדרש תנחומא, פרשת פינחס, אות ג'.

מבחן ההולציות וההולצות בשייטת לארץ ישראל

בהמשך לאותם פרקי בין המצרים, מתבררת באופן נוקב פרשת "החלצו מאתכם"²¹. זו אשר מבטאת כבר בראשיתה, כי אי אפשר להשתתף במלחמת המצווה של נקמת ה'²² המכוונת ומתגלה בנקמת ישראל, ללא שנחלץ מהפרטיות ומהאנוכיות²³, ונתמסר לפעולת הקודש של הצלת מחנה ישראל וקדושתו²⁴, גם אם אחרי ביצוע המשימה, יסיים משה רבנו את תפקידו²⁵. הוא אינו מתעכב ואינו מתרשל בכך, ואף ישראל בסופו של דבר, נחלצים למשימה²⁶.

קומה נוספת באותו ציר של מבחן, תתברר באותם פרקי בין המצרים, בהתמודדות עם בני גד ובני ראובן, המבקשים את נחלתם בעבר הירדן, כי "ארץ מקנה היא, ולעבדיך מקנה... אל תעבירו את הירדן"²⁷.

תגובתו החריפה של משה רבנו, הכתובה ומפורטת באותם פרקים, מחזירה את כולנו לבירור הנוקב של חטא המרגלים, "הדור העושה הרע בעיני ה'"²⁸. באותה מאיסה בארץ חמדה²⁹, כאשר נאצו³⁰ את דבר ה' ולא האמינו בכוחם³¹ לקיים רצונו להיכנס אל ארץ אשר "עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה"³², נשאר רישומו של חרון אף ה', כבכייה לדורות³³, הן על חורבן ראשון והן על החורבן השני, ועל כך מבקר אותם משה רבנו ומוכיחם³⁴: "והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים, לספות עוד על חרון אף ה', אל ישראל".

ולא נחה דעתו של רועה הצאן האמיתי³⁵ אשר "יוצא לפניהם, ואשר מוציאם"³⁶- עד אשר נבחנים בני גד ובני ראובן, האם מוכנים הם להיחלץ לפני בני ישראל

²¹ במדבר ל"א, ג'.

²² במדבר ל"א, ב'. ומדרש ספרי.

²³ "עמוד האמת" לרבי מקוצק.

²⁴ דברים כ"ג, י"ט"ו.

²⁵ מדרש תנחומא, תחילת פרשת מטות.

²⁶ רש"י, במדבר ל"א, ה'.

²⁷ במדבר ל"ב, א"ה'.

²⁸ במדבר ל"ב, י"ג.

²⁹ תהילים ק"ו, כ"ד.

³⁰ במדבר י"ד, פס' י"א ו-כ"ג.

³¹ בבלי, מסכת סוטה דף ל"ה-ל"ו.

³² דברים י"א, י"ב.

³³ בבלי, מסכת תענית דף כ"ט.

³⁴ במדבר ל"ב, י"ד.

³⁵ רמח"ל, "מסילת ישרים" פרקים י"ח-י"ט.

³⁶ במדבר כ"ז, י"ז. מדרש ספרי ורש"י.

מכח: "אם תחלצו לפני ה' למלחמה"³⁷. לאמור, כי רק אם יהיו הם באמת³⁸ חלוצים לפני המחנה, וישתתפו עם אחיהם כל ישראל ביישום רצון ה' להיכנס לארץ, ולהורישה- רק אז "ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזתה"³⁹.

אבל מבחן ההיחלצות והחלוציות לא תם. כי גם אחרי שנכנסו לארץ וקיימו הבטחתם, נתבעים בני גד ובני ראובן לא להשתעבד למקנה, אלא להיות אמיתיים ועקביים בחלוציות זאת.

והנה, לימים, כאשר "עזרת ישראל מיד צר"⁴⁰, תובעת להמשיך ולהילחם נגד הכנענים שבראשם יבין וסיסרא, ואמורה החלוציות להימשך- שוב אין בני גד ובני ראובן משתתפים בה, אלא "למה ישבת בין המשפתיים לשמוע שריקות עדרים"⁴¹.

ועל כן, מבקרת דבורה הנביאה בחריפות שירת רוח- קדשה⁴² את ארבעים האלף, שהוא מספרם של "חלוצי" בני גד ובני ראובן כפי שהיו בכניסתם לארץ⁴³, אך בעת מבחן נוסף- נשארו בפרטיות ואנוכיות, ולא נחלצו ממנה⁴⁴.

לפיכך אומרת דבורה, כי אלקים בוחר לוחמים חדשים⁴⁵, במקום אותה חלוציות שנשארה משועבדת למקנה, לרכוש, לרווחים אנוכיים פרטיים, ואז כוחה אינו עומד לה במבחן האמת, והוא בעצם אחד מגורמי הנפילה והחורבן אותם עלינו לתקן לאורך הדורות, ללא טשטוש, ללא עיגולי פינות, ללא חיפוי וטיוח. עד יבינו אלו, בהם חוזר חטא המרגלים, כחלק מהבירור הנוקב בחבלי משיח⁴⁶, ומתברר בנפילה זאת, כי יש כנראה קשר בין ערעור השייכות לארץ ישראל, כפי שהזהירה התורה בפרשת בני גד וראובן⁴⁷, לבין החלוציות והרפיון בהיחלצות⁴⁸, ומי

³⁷ במדבר ל"ב, כ'.

³⁸ מדרש רבה, פרשה כ"ב, ח'.

³⁹ במדבר ל"ב, כ"ט.

⁴⁰ רמב"ם, הלכות מלכים, פרק ה' הלכה א'.

⁴¹ שופטים, פרקים ד'-ה'.

⁴² בבלי, מסכת פסחים דף ס"ו:

⁴³ יהושע ד', י"ג.

⁴⁴ מלבי"ם, שופטים ה', ח'.

⁴⁵ "יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים מגן אם יראה ורמח בארבעים אלף בישראל"- שופטים ה', ח'.

⁴⁶ "קול התור" לתלמידי הגר"א, פרק ה'.

⁴⁷ במדבר ל"ב, ו'-ט'.

⁴⁸ לעומת כלב בן יפונה, במדבר י"ד, כ"ד- "אור החיים".

שרוצה לתקן החורבן לא יתעלם מערעור ורפיון שכאלו⁴⁹, אלא יבררם באמת לאמתה⁵⁰, יתקנם בעצמו⁵¹ ויסייע בכך לאחרים⁵².

לְחַזֵּת נְקִיִּים מִהַ' וּמִיִּשְׂרָאֵל חֲזָהֲנִי עַל הַחֹדֶה

פרקי המסעות והנחלות, ירושת הארץ וגבולותיה- הם הממשיכים את מרכיבי הפרקים הנקראים ונלמדים בבין המצרים. לא לפני קביעת רישומה של פרשת החלוציות, בבירור מושג המפתח: "והייתם נקיים מה' ומישראל"⁵³.

לא בכדי ראו כאן חז"ל⁵⁴ את הבסיס לאחריות רחבה של האדם⁵⁵, לנקות את לבו, דעתו ומעשיו גם באופן, שלא יוכלו אחרים לחשוך בו.

ודקות כזאת נדרשת, כי בפרשות הדרכים של התביעה להיות חלוצים לפני ה'⁵⁶, לעתים "לבא לפומיא לא גליא"⁵⁷, וגם אם האדם כבר עשה את חשבונו, עליו לחפור עוד יותר בדברים המסורים ללב⁵⁸, ולזכך בבירור אחרי בירור⁵⁹, את צפונות לבו, כי "רחמנא ליבא בעי"⁶⁰.

ובמקום שבו תהיה טהרת הלב, נוכל להיכנס לפרשת המסעות ולפעול ולהשתתף כשצריך⁶¹ בחניה, וכשצריך- בנסיעה. וכל זה- על פי רצון ה'⁶². הן כך התחנכנו ציבורית תוך כדי ההליכה במדבר, וגם כאשר נחנו במקום ונעים היה לנו⁶³, זזנו מיד, כאשר נעלה הענן ונתברר כי השכינה מתגלית כעת בתזוזה ובשינוי מקום.

⁴⁹ הרחבה ב"אם הבנים שמחה", עמ' רנ"ב-רס"ב.

⁵⁰ בבלי, מסכת שבת דף י'. הגר"א, שיר השירים א', ד'.

⁵¹ בבלי, מסכת בבא מציעא דף ק"ו.

⁵² ויקרא י"ט, י"ד-י"ח.

⁵³ במדבר ל"ב, כ"ב.

⁵⁴ מסכת שקלים פרק ג', משנה ב'.

⁵⁵ "אורות התשובה" ט"ז, א'.

⁵⁶ במדבר ל"ב, כ"א.

⁵⁷ מדרש רבה, קהלת, פרשה י"ב. לאמור כי לעיתים כי האדם בעצמו, אינו יודע מה יש בלבו, בלי ברור נוקב.

⁵⁸ ויקרא י"ט-ט- מדרש ספרא. בבלי, מסכת קידושין דף ל"ב-לענין "ויראת מאלקיך".

⁵⁹ כמו בבלי, מסכת כתובות דף קי"ב:

⁶⁰ בבלי, מסכת סנהדרין דף ק"ו. שם מתבאר כי הקב"ה רוצה את לבנו, וכן בהרחבה ראב"ע, שמות ל"א י"ח.

⁶¹ מדרש רבה, ויקרא, פרשה כ"ז- "שור או כשב".

⁶² במדבר פרקים ט"י.

⁶³ רמב"ן לפרשת המסעות, בהעלתך.

והוא הדין, והוא הטעם, בעת הגיענו למקום שאינו מתאים חיצונית בתנאיו החיצוניים, ורצינו מצדנו שלא להישאר שם, הרי שכל עוד הענן לא נע, אף אנו עושים רצונו יתברך ונשארים⁶⁴, כפי שמוגדר במבוא המסעות והחניית שבפרקי בין המצרים, מתוך החיבור ליציאת מצרים⁶⁵:

”אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאותם ביד משה ואהרן. ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', ואלה מסעיהם למוצאיהם.”

והנה בתוכן של המסעות, נכללת גם החזרה מאיתם אל פי החירות⁶⁶, תוך כדי התקרבות הנראית מסוכנת, אל המצרים, אמנם, אם ישמרו ישראל על חירותם הפנימית⁶⁷, יחדשו ויטהרו, או אז לא יתלוננו⁶⁸, לא יהיו קצרי רוח⁶⁹, אלא יהיו מחוברים לתורת אמת⁷⁰, אשר מבררת ”כי לא דבר ריק הוא”⁷¹, ו”לא מחשבותי מחשבותיכם”⁷².

ברחבות הלב ובטהרתו, נפתחים גם למסע שבו עוזבים את הר שפר וחונים בחרדה⁷³. המקומות הללו אינם רק עניין של טופוגרפיה וגיאוגרפיה, אלא של מהות ותוכן⁷⁴.

אשר על כן, זהו מקום של ”שב ואל תעשה”⁷⁵, ובו הנפש בחיי היחיד והכלל חרדה מלשנות, מסתפקת במה אחריותה, וזהו מצב הגלות, המתבטא בגזירר האלקית, שלא לדחוק את הקץ, בהיותנו בגלות⁷⁶.

והנה מהמקום הפיזי והנפשי הנקרא חרדה, עלינו להמשיך את מסלולה של יציאת מצרים- עד ועד בכלל לכניסה לארץ ישראל- ולא להשאר בחניה זאת, אלא לנסוע למקהלות ולחנות שם.

אך הכיצד נוכל להשתחרר מהחרדה שהוא חותם הגלות?

⁶⁴ חזקוני שם.

⁶⁵ במדבר ל”ג, א-ב’.

⁶⁶ שם, פס’ ו-ז’. וכן בשמות י”ד, א-ט’.

⁶⁷ מדרש מכילתא, שמות, י”ד.

⁶⁸ לעומת במדבר כ’, ועוד.

⁶⁹ שמות ו’, ט’.

⁷⁰ ”אור החיים” שם.

⁷¹ דברים ל”ב, מ”ז.

⁷² ישעיהו נ”ה, ח’.

⁷³ במדבר ל”ג, כ”ג.

⁷⁴ ”אור החיים” שם.

⁷⁵ ”מי השילוח”, לר’ מרדכי מאיז’בצא- פרשת מסעי.

⁷⁶ בבלי, מסכת כתובות דף קי”א.

"בעת שהשם יתברך יחפוץ לקבץ אותנו, אז יתן תקיפות בלבם שלא יחרדו"⁷⁷.

הנה כי כן, הרי השבועות, שמבטאות את גזירת הגלות, אמנם אמרו: "אל תעירו ואל תעוררו", אבל גם אמרו: "עד שתחפץ"⁷⁸. וכאשר מתעורר החפץ האלוקי⁷⁹, וה' אינו רוצה יותר שנשב באדמת נכר, "ודיו לאבל שיעמוד באבל"⁸⁰, או אז נוטע ה' כוחות בנו להתגבר על החרדה⁸¹, ולקום ולפעול בהתעוררות מלמטה⁸², בהשתדלות, ללא חת וללא רפיון⁸³.

וממש באיזור השנים עליהם מלמדים הגר"א ותלמידיו שהן תהיינה נקודת המפנה בהתחלת הגאולה⁸⁴, כותב אותו מחבר הנ"ל: "והלואי תהיה במהרה בימינו"⁸⁵. ואז אסור להרחיק את הקץ, וכפי שלמדנו מן הרצי"ה: "לא אנו דוחקים את הקץ, אלא הקץ דוחק אותנו"⁸⁶.

ואולי תוכנו של המסע בכיוון למקהלות והחנייה שם, מאירים את עצמיותו של מהלך הגאולה השלישית, שאינו פרטי- כיתתי- מחנאי, אלא ציבור שלם במספרו הלאומי הבסיסי, כפי שהיה ביציאת מצרים, מובטחים בדבר ה' אשר בפי נביאיו⁸⁷, שכן יהיה בעת שיחזרו לארץ מהגלות⁸⁸, וכן היה בתש"ח 600,000 יהודים, ובתשכ"ז- כמספר הזה של גברים יהודים.

אבל במצב שנשארים תקועים בחרדה, ונאמר מסיבות שונות "רחצתי רגלי, איככה אנטפם", אז "ודודי חמק עבר"⁸⁹, ולואי שלא יתיישם המשל של "חזון העצמות היבשות" בתחילתו⁹⁰.

⁷⁷ "מי השילוח", עמ' ק"ע. לר' מרדכי מאיז"בצא, מהדורת בני ברק, תשנ"ה.

⁷⁸ שיר השירים ב', ז'. ג', ה'. ח', ד'.

⁷⁹ יחזקאל ל"ו, כ"כ"ג.

⁸⁰ בבלי, מסכת סנהדרין דף צ"ז- דעת שמואל.

⁸¹ "מי השילוח" שם.

⁸² "קול התור" פרקים א'-ב'.

⁸³ "התקופה הגדולה", פרקים א'-ו'.

⁸⁴ "קול התור", בהקדמה על שנת ת"ר כנקודת מפנה בגאולה. הרחבה ב"מיסטיקה ומשיחיות" ד"ר אריה מורנגשטרן, הוצאת מאור, תשנ"ט, עמ' 253-327.

⁸⁵ המשך דברי "מי השילוח" הנ"ל- אחרי החנייה בחרדה, על הנסיעה למקהלות.

⁸⁶ הרחבה "במערכה הציבורית", בעריכת הרב יוסף ברמסון, תשמ"ו, עמ' ט"ט-ז.

⁸⁷ הושע ב', י"ד-ט"ז.

⁸⁸ מדרש "ילקוט שמעוני", שם.

⁸⁹ שיר השירים ה', ג'-ו'.

⁹⁰ יחזקאל כ', ל"ז. בבלי, מסכת סנהדרין דף צ"ז-ח.

לְבַשׁךָ בָּדָם שֶׁל אָבִי תוֹחַת הַחֲזוֹנוֹת

בתוך המסעות שבפרקי בין המצרים כמו גם בימים שבין המצרים, אירע האירוע, ומצוין תאריכו בתורה, של הסתלקותו של מי מגדולי האומה, אשר בכו אותו כל בית ישראל⁹¹, ומת "בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים, בחדש החמישי באחד לחודש"⁹².

אהרן הכהן עולה אל הר ההר ביום ההוא, בסגירת המעגל של ה40 ליציאת מצרים, ערב הכניסה לארץ.

ובראשית חודש מנחם אב, נפרדת האומה מהאיש "הכהן הגדול מאחיה"⁹³, אך לא נפרדת מדרכו, אלא כדברי פרקי האבות: "הוי מתלמידיו של אהרן הכהן"⁹⁴.

ורק בהעדרו של אהרן הכהן⁹⁵, ובהפסקת ענני הכבוד הקשורים באישיותו⁹⁶, תורתו ומשנתו- אז, שומע הכנעני על ההחלשות הזאת ובא להילחם בישראל⁹⁷.

ותיקון לחולשה המזוהה ע"י הכנעני, עושה ישראל בנדר שנודר לה': "אם נתון נתן את העם הזה בידי, והחרמתי את עריהם"⁹⁸.

הענווה הזאת, הגם שמתגלית בשעת צרה⁹⁹- של "ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל"¹⁰⁰- מהווה ציר מרכזי בהתגבשות הציבוריות הישראלית ובטהרתה¹⁰¹. כפי שצריכות להבנות מיציאת מצרים ועד הכניסה לארץ ישראל, וירושה¹⁰².

אותה ענווה, היא אשר מתגלמת באהרן הכהן, מי שזוכה לאורים ותומים על לבו¹⁰³, כי כך היה, ישר ואמית¹⁰⁴, "וראך ושמח בלבו"¹⁰⁵, ולא קינא במשה רבנו אחיו, ובשליחותו.

⁹¹ במדבר כ', כ"ט.

⁹² במדבר ל"ג, ל"ח.

⁹³ ויקרא כ"א, י'.

⁹⁴ מסכת אבות פרק א' משנה י"ב.

⁹⁵ בפסוק הסמוך לבמדבר ל"ג, ל"ח. ורש"י שם.

⁹⁶ מדרש רבה, במדבר, פרשה י"ט, אות א.

⁹⁷ במדבר כ"א, א'.

⁹⁸ שם, פס' ב'.

⁹⁹ "עולת ראי"ה" א', "יענך ה' ביום צרה".

¹⁰⁰ דברים ח', ח'-ל"ח.

¹⁰¹ "קול התור" פרק ה'- על "אנשי אמנה".

¹⁰² ואף למדונה כתנאי למתן תורה- שמות י"ט, א'-ב'.

¹⁰³ שמות כ"ח, כ"ט-ל'.

¹⁰⁴ רש"י שם.

¹⁰⁵ שמות ד', י"ד.

והיא המפלסת את דרכו, כש"תורת אמת היתה בפיהו"¹⁰⁶, וכיצד השיב רבים מעוון¹⁰⁷.

ר' עובדיה מברטנורא, מגדולי מפרשי המשנה היה, וביאר בפירושו לפרקי אבות¹⁰⁸ - "וכיצד היה מקרב את הבריות לתורה- כשהיה יודע באדם שעבר עבירה, היה מתחבר עמו ומראה לו פנים צהובות".

פירושו זה של רע"ב, שואב תוכנו ופרטיו מהברייתא¹⁰⁹, אשר מתארת כי כאשר אהרן פגש¹¹⁰ באדם רשע, נתן לו שלום¹¹¹. ומפגש זה, שמגדיר אותו רע"ב "מתחבר עמו", גרם לכך, שאדם כזה, אשר שומע שם שמים בפיו של אהרן הכהן¹¹², האוהב את צלם אלקים שבו¹¹³, אף הוא מתחבר, מכח ה"פנים אל פנים"¹¹⁴ שפעל בו אהרן, ואז הוא מתבייש, ואינו עובר העבירה שיבקש לעשות "ונמצא מונע עצמו מן העבירה"¹¹⁵.

רק מי ש"תורת אמת היתה בפיו"¹¹⁶, ומכוון לבו לשמים¹¹⁷ כאהרן הכהן, יכול מתוך השלום והישרות¹¹⁸ שמכוונים לרצונו יתברך, לפעול מול הבריות באותו כיוון, ולהשיבם לעצמם, לגילוי מי הם באמת¹¹⁹ ולמנעם מהעבירה. ואין זאת, איפוא, אהבה מטייחת ורכרוכית, אלא עבודה גדולה תורנית- שכלית- מוסרית ונפשית.

מותו של אהרון הכהן בחדש אב, מגדיל ביתר שאת את הצורך- ובמיוחד בתקופתנו- לברר וליישם דווקא בין המצרים את תורת ההתחברות, זו אשר אינה מחבקת את השלילה¹²⁰, ואינה מתנתקת מהחיובי¹²¹, אלא מאוזנת היא-

¹⁰⁶ מלאכי ב', ו'.

¹⁰⁷ אבות דרבי נתן, פרק י"ב. עפ"י נבואת מלאכי.

¹⁰⁸ מסכת אבות פרק א' משנה י"ב.

¹⁰⁹ אבות דרבי נתן, פרק י"ב, שם.

¹¹⁰ פגישה משמעותית, ולא מקרית- חולפת.

¹¹¹ משנה, סוף ברכות.

¹¹² רש"י, ברכות שם.

¹¹³ בעל ה"תניא" פרק ל"ב.

¹¹⁴ שמות, פרשת כי תשא בסופה, "כאשר ידבר..."- "אור החיים".

¹¹⁵ סוף הפיסקה שם, באבות דרבי נתן.

¹¹⁶ מלאכי ב', ו'.

¹¹⁷ בבלי, מסכת ברכות דף י"ז.

¹¹⁸ מלאכי שם- "בשלום ובמישור הלך איתי".

¹¹⁹ "אורות התשובה" ט"ו, י'. ו"אורות ישראל" ד'.

¹²⁰ "מוסר אביך", "מידות ראי"ה", "אהבה", ד-ט'.

¹²¹ "לנתיבות ישראל" א', עמ' 151-150.

"שמאל דוחה"¹²², כביטוי המאזן בצמצומו את "הימין המקרבת", בעוז הפנימי המיוחד שבה¹²³.

יש קושי ללכת בדרך זו, כי מורכבת היא ודורשת שינוי בנפש האדם עד כדי להיות מתלמידי אהרן הכהן¹²⁴, ולא רק לדבר או להגדיר כך, אלא לחיות בתוכן של הנשמה והנפש, ורק מתוך כך¹²⁵ לפעול באופן הזה מול הזולת הפרטי והציבורי.

מאור הי"ד שמסר את נפשו ונהרג על קידוש השם העם והארץ, בעת מילוי תפקידו במאבק על ההתחברות- הרי הוא ממשיך דרכו של אהרן הכהן, ולעילוי נשמתו נלמד ונלך בדרך זו אף אנו ללא חת¹²⁶, וללא משוא פנים.

האודיות - לרשת, להזנהל, להדבק

בהמשכם של פרקי בין המצרים אחרי בירור הנקיון והטהרה וההתחברות בתוך כדי מהלך החניות והמסעות, מתברר החפץ האלקי לנחול את הארץ. מושג זה נובע מהפסוק שלפניו האומר: "והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה"¹²⁷.

שרש העניין מצוי, איפוא, בנושא הנתינה האלקית. ארץ ישראל היא מתנה טובה, שנתן הקב"ה לישראל- כדברי רשב"י¹²⁸- ומובן, כי נתינה אלקית יש למוחלטות שלה, דרישה ותביעה מאיתנו¹²⁹. אין זאת מחווה של רצון טוב, אלא הופעה של "חפץ ה' בנו"¹³⁰, וקיום הברית האלקית מיציאת מצרים "לתת לכם את ארץ כנען"¹³¹, וכל רפיון וחולשה מכוונים ומגמתיים נגד המתנה, הרי הם מכוונים "אך בה" אל תמרודו"¹³². ולעומת זאת, העמידה בייסורים והצמיחה מתוכם¹³³, מקנה לנו את הארץ בקשר של אמת¹³⁴. והתורה אינה חוסכת בדבריה

¹²² בבלי, מסכת סוטה דף כ"א.

¹²³ "בעש"ט", ויקרא י"ט, י"ז- "הוכח תוכיח".

¹²⁴ "ספר חרדים", מצווה ז'- "ואהבת לרעך".

¹²⁵ מ"ר הרצ"ה זצ"ל, "אור לנתיבות", עמ' כ"ו.

¹²⁶ "אגרות ראי"ה" א', איגרת קל"ז.

¹²⁷ במדבר ל"ג, נ"ג.

¹²⁸ בבלי, מסכת ברכות דף ה'.

¹²⁹ הרחבה ב"ימי זיכרון", לרב סלוביצי'ק זצ"ל, עמ' 17-11, 97-101.

¹³⁰ במדבר י"ד, ח'.

¹³¹ שמות ו', ב'-ח'.

¹³² במדבר י"ד, ט'.

¹³³ "לנתיבות ישראל" א', עמ' 195-194, כחלק מהמאמר: "המדינה כהתקיימות חזון הגאולה".

¹³⁴ "בן איש חי"- בבלי, מסכת ברכות דף ה'.

באותם פרקי בין המצרים, ומגדירה ומצווה, כי הנתינה האלקית, תהא נקלטת על יד ירושה וישיבה, ומהן תצמח ההתנחלות¹³⁵.

הירושה והבעלות על הארץ¹³⁶, עד כדי "שלא נעזבנה ביד אומה מן האומות"¹³⁷, אינן רק בהיבט הריבוני הנורמלי, אלא באחריות שלנו כלפי עצמנו וכלפי העולם, שלא להשאיר בארץ עבודה זרה כלשהי: "ואבדתם את כל משכיותם, ואת כל צלמי מסכותם תאבדו, ואת כל במותם תשמידו"¹³⁸.

זהו חלק מהותי ממצוות כיבוש הארץ¹³⁹, ותפילת "עלינו לשבח" שתוקנה ע"י יהושע בן נון בכניסה לארץ¹⁴⁰, מבהירה, כי אחריותנו העולמית היא "להפנות אליך כל רשעי ארץ"¹⁴¹, ולא חלילה לרפות ידיים ולטשטש זהותנו וייחודנו¹⁴², באופן שהטומאה תישאר כאן¹⁴³.

ואם, חלילה, נשאיר כאן בארץ את אלו הנכרים המרימים ראש ונשארים בטומאת אליליהם- "לא תוכלו להתקיים"¹⁴⁴.

אמנם, מלאכת התיקון לא בחיפזון היא¹⁴⁵, ולא בשנאה מופרזת¹⁴⁶, אלא בהדרגה- "מעט מעט..."¹⁴⁷- ולפי כוחנו הלאומי- הציבורי¹⁴⁸, אשר הוא שרשה של מצוות ישוב הארץ וירושתה¹⁴⁹.

בכוחנו ובתפקידנו לחדש את עצמיותנו, לטהר את מלאכת הקודש של ירושת הארץ¹⁵⁰, ולא להיות כעשו האדמוני¹⁵¹, אלא אך ורק להרוג מדעת סנהדרין¹⁵²,

¹³⁵ במדבר ל"ג, נ"ג-נ"ד.

¹³⁶ ולשם כך עברנו את הירדן- בבלי, מסכת סוטה דף ל"ד.

¹³⁷ רמב"ן, השמטות במצות עשה, ד- השגות על "ספר המצוות לרמב"ם".

¹³⁸ במדבר ל"ג, נ"ד.

¹³⁹ "ספר המצוות לרמב"ם", קנ"ג.

¹⁴⁰ "אוצר הגאונים", מובא ב"כל-בר", נ"ח.

¹⁴¹ "אוצר התפילות" א', סוף שחרית, מנחה וערבית.

¹⁴² כפי המקורות לעיל סעיף א'.

¹⁴³ סוף פרשת קדושים.

¹⁴⁴ רש"י, במדבר שם.

¹⁴⁵ ישעיהו נ"ב, י"ב.

¹⁴⁶ שמואל הקטן- בבלי, מסכת ברכות דף כ"ט.

¹⁴⁷ שמות כ"ג, ל'- פרשת משפטים.

¹⁴⁸ מדרש רבה, בראשית, פרשה פ', אות י'- בעניין האחים ושכם, "עכרתם אותי".

¹⁴⁹ "לנתיבות ישראל" ב', "מזמור י"ט למדינת ישראל".

¹⁵⁰ כדברי אביגיל לדוד- שמואל א' כ"ה.

¹⁵¹ בראשית כ"ה, כ"ה.

¹⁵² מדרש רבה שם, פרשה ס"ג.

אורים ותומים¹⁵³, והישרות הבסיסית של ישראל, שהינם ביסוד הנפש-
"רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים"¹⁵⁴.

ורק משום פעולתה על פי המוסר האלוקי המוחלט, אינם מרחמים על
האכזרים¹⁵⁵, ולכן גם אמורים, שלא להתאכזר על הרחמנים¹⁵⁶.

ואם נתכחש לעצמיותנו¹⁵⁷ - בין אם הדבר נובע מהשפעת זרים כאירופאים
ואמריקאים¹⁵⁸, ובין אם מחוסר חינוך והעדר לימוד תודעה יהודית מקורית¹⁵⁹ -
או אז: "והיה אשר תותרו מהם, לשיכים בעיניכם ולצנינם בצדיכם, וצדו
אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה"¹⁶⁰.

כל הארץ וכל העם על גווינו, שבטיו ונחלותיו אחראיים על מה ש"הטיל ה'
עבודה רבה על ישראל", ולא יהא הדבר כקדירת השותפים בהתחמקות
מאחריות, אלא, אדרבה, עם כל טהרת הלב ועוצמת השליחות¹⁶¹.

בחולשתנו, יתחזק ערעורם של זרים על ירושתנו את הארץ, על מקומות שאנו
יושבים בהם, לומר: "קמו צאו ממנו"¹⁶², וכל כך מחמת טשטוש זהותנו
המקורית- העצמית- הציבורית. את ההתנכלות העויינת של הזרים מול
ההתנחלות שלנו ניתן יהיה לראות ב"שיכים- יתדות המנקרות עיניים",
וב"צנינים- מסוכת קוצים הסוככת לסגור ולכלוא אתכם מאין יוצא ובא"¹⁶³.

מול כל אלו, צריך להציב את "כח מעשיו הגיד לעמו"¹⁶⁴, ולברר פנימה, בתוכנו¹⁶⁵,
מהי השייכות האמיתית בין העם לארץ- כחתן וכלה, כאיש ואשתו המתחברים

¹⁵³ שמואל א' ל'. בבלי, מסכת יומא דף ע"ג.

¹⁵⁴ בבלי, מסכת יבמות דף ע"ט.

¹⁵⁵ מלבי"ם, שמואל א' ט"ו- ההיתר לרחם לעומת איסור החמלה.

¹⁵⁶ מדרש רבה, קהלת, פרשה ז'- על "אל תהי צדיק הרבה... מבוראן".

¹⁵⁷ "אורות התחיה" ד'.

¹⁵⁸ כמו בדברים כ"ט, ט"ו-ט"ז.

¹⁵⁹ "מאמר הדור" קי"ב- קי"ד.

¹⁶⁰ במדבר ל"ג, נ"ה.

¹⁶¹ "כלי יקר" שם.

¹⁶² "אור החיים" שם.

¹⁶³ רש"י שם.

¹⁶⁴ תהילים קי"א, ו'.

¹⁶⁵ הרב חרל"פ, "מעייני הישועה". כגון בפרק ט"ו, גלי התשובה.

יחד, כתיאור הנבואה¹⁶⁶, ומהי הדבקות לנו עם אלקים¹⁶⁷, שמחוברת אל הדבקות שלנו בנחלות- "כי איש בנחלת מטה אבותיו, ידבקו בני ישראל"¹⁶⁸.

המאבק על הנחלות

מכוחם של הפרקים עד כה, ומכוחה של הנתונה האלקית ותביעותיה מאתנו בחיבורנו אל הארץ הזאת, מדריכה התורה בפרשת הגבולות, כי כל מרחבי העם והארץ, כל הנחלות לגווני השבטים, אינם רק עניין של הסכמות בינלאומיות, ואינם תלויים בחסדיהם הזמניים של אומות העולם או בכעסיהן ושנאתן, אלא בדבר ה¹⁶⁹, בורא עולם, ה"נותן נשמה לעם עליה"¹⁷⁰.

כבר מראשית היווצרות האומה, אמותיה ואבותיה, מבררת ההנהגה האלקית, את התוכן עם גבולותיו¹⁷¹: "ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה".

כל מהלך הבחירה באברהם אבינו ושרה אמנו¹⁷², מגמתו איפוא לרשת את הארץ, דבר שאינו ניתן לעשות כפרטים גרידא¹⁷³, אלא כאומה וכצבור, ולכן שואל אבינו המאמין הגדול- שקורא לה: "אדון העולם"¹⁷⁴ - "במה אדע כי אירשנה"¹⁷⁵. ומודע הוא כי עליו לצאת מאיצטגנינות של הסתכלות אנושית בחכמת הכוכבים¹⁷⁶, ולכן מבקש לברר כיצד יוצר עם וייעשה הקשר עם הארץ- וזהו המענה האלקי "גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה"¹⁷⁷.

הנה כי כן, היסורים¹⁷⁸ הם חבלי הלידה הלאומית במצרים¹⁷⁹, ומכח הנשמה הלאומית האלקית על שני חלקיה- העם והארץ יחד¹⁸⁰ - נתחבר מחדש אל הארץ

166 ישעיהו ס"ב, ד'-ה'.

167 "ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום"- דברים ד', ד'.

168 במדבר ל"ו, ז'.

169 במדבר ל"ד, כ"ט.

170 ישעיהו מ"ב, ה'.

171 בראשית ט"ו, ז'.

172 בראשית י"ב, א'-ו'. מהר"ל "נצח ישראל" פרק י"א.

173 הרחבה בספר "שירת אומה לארצה" למו"ר הרב קלכהיים זצ"ל, עמ' קל"ג-קל"ד, רי"א-רס"ב.

174 בבלי, מסכת ברכות דף ז'.

175 בראשית ט"ו, א'.

176 בבלי, מסכת נדרים דף ל"ב.

177 בראשית ט"ו, י"ג-ט"ו.

178 שמות סוף ה'- ו'.

179 מלבי"ם שם.

180 יחזקאל כ', ה'-ו'.

הזאת "ודור רביעי ישובו הנה"- למרות שלא נולדו כאן¹⁸¹.

הן בברית זאת שבין הבתרים¹⁸², והן בפרשת מסעי שבין המצרים¹⁸³, נמשך עניינם של העם והארץ המתחברים יחד בפירוט של מערכת הגבולות.

אשר על כן, זוהי כריתת ברית אלקית¹⁸⁴, אשר קובעת את הנשמה¹⁸⁵, התוכן, האנרגיה, ואת כליהם, מסגרותיהם, גופם- שבם יחולו. כמו במשכן¹⁸⁶, בגבולות של חמישים על מאה אמה ולא בשום קנה מידה אחר¹⁸⁷, כך גם בארץ, וזהו שורש מאבקנו על גבולותיה.

לא כוחניות, לא ריבונות סתמית, לא מדיניות אנוכית, אלא, אדרבה, מאבק על אחיזת הנחלה האלקית והשראת השכינה בה, וממנה לעולם כולו¹⁸⁸.

לשם בניית האחיזה במציאות, מקפל הקב"ה את כל ארץ ישראל באדמה, שלמרגלותיו של יעקב אבינו¹⁸⁹, כדי ש"תהא נוחה ליכבש לבניו"¹⁹⁰.

ודאי שלא מדובר בנוחות חיצונית, שאינה עולה בקנה אחד עם הייסורים והמלחמות, הטרור, הקנאה והשנאה של אומות העולם- אלא בנוחות פנימית¹⁹¹, המבררת את האמת של השייכות שלנו ושבנו לארץ חיינו ולהשראת השכינה בה¹⁹².

ומתוך כך, יש ערך אלקי מוחלט לכל שטחיה, אדמותיה וגבולותיה כפי שמפורטים בתורה, והם חלק מהותי במאבק המוסרי על הארץ הזאת¹⁹³.

181 בראשית ט"ו, ט"ז.

182 בראשית ט"ו, י"ח-כ"א.

183 במדבר ל"ד, א'-כ"ט.

184 כאמור בבראשית, שם.

185 אורות, ארץ ישראל, א'.

186 שמות כ"ז, י"ח.

187 אדרבה, לאן מוביל הקלוקל של הגאווה בהקשרים אלו- כוזרי, מאמר ראשון, ע"ז- במשל "בית המרקחת".

188 "לנתיבות ישראל" א', "על הפרק".

189 בראשית כ"ח, י'-ט"ו.

190 בבלי, מסכת חולין דף צ"א:

191 כמו דברי רשב"י: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים"- בבלי, מסכת ברכות דף

מ"ג; מסכת סוטה דף י'; מסכת בבא מציעא דף נ"ט.

192 בראשית ל"א, א'-ג'. ומלבי"ם.

193 "פה קדוש", בראשית ט"ו, שם.

"זה שוכן בציון" "שכן בארץ הזאת", בקדשת החיים

צווי ה' על ירושת הארץ, והתנחלות בה לכל מרחביה וגבולותיה, מהווה, איפוא, את סימון הציר אשר מבטא מהי השראת השכינה בארץ הזאת, ואדרבה, למרות כל הייסורים ומכוחם: "וניקיתי דמם לא נקיתי"¹⁹⁴ - הנקמה מהשמיים תהיה ע"י "וה' שוכן בציון"¹⁹⁵.

וביטוי זה מקביל הוא למצוות ה' ליצחק אבינו, "שכון בארץ"¹⁹⁶, "הן במובן של אזהרה, שלא יצא יצחק אבינו מגבולות הארץ, והן במובן של עשה שכונה בארץ, לבנות בה ישובים, והן- להגביר השכינה בארץ. עבודה גשמית של בניינם, ועבודה רוחנית של הגברת השכינה בארץ ישראל"¹⁹⁷.

העבודה הגשמית צריכה להיות בדרך של מאמץ ללא לאות: "ויעשו כח להשתדל בכל עוז לכבוש את ארץ ישראל ולהושיב שם אחינו בית ישראל"¹⁹⁸.

והעבודה הרוחנית אף היא, דורשת מאמץ ועוז, מהבסיס, מבניין המידות וכוחות הנפש¹⁹⁹.

אולי גם משום כך, נסמכת לפרקי בין המצרים, כל פרשת ערי המקלט²⁰⁰.
המלחמה שהתורה עושה נגד הזלזול בשפיכות הדמים²⁰¹.

ודווקא במקום שבו יש דמיון של התעלות רוחנית, עלולות להווצר שחיקה והזנחה של קדושת החיים²⁰², ועל כן, משנה תוקף של חשיבות יש בדגשים ובמסקנות מתוך הפסוקים האלו: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה... ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו"²⁰³.

באיסור ההחנפה ובחומרנותו, כוללים המפרשים את עשיית הרע בסתר²⁰⁴, את

¹⁹⁴ יואל ד', כ"א.

¹⁹⁵ רד"ק שם.

¹⁹⁶ בראשית כ"ו, ב'.

¹⁹⁷ "מורשה" למור"ר הרה"ג אברהם שפירא שליט"א, הרב הראשי לשעבר וראש ישיבת מרכז הרב, תשס"ה, עמ' קנ"ב.

¹⁹⁸ הרה"ג ר' משה כלפון הכהן זצ"ל, רבה של ג'רבה- הובאו דבריו ב"אתחלתא היא"- בעריכת הרב יצחק דדון, "על יחסם של גדולי ספרד ואשכנז לציונות ולהקמת המדינה", יו"ל ה'תשס"ו.

¹⁹⁹ "מוסר אביך", "מידות ראי"ה", "אמונה" י"ב-י"ח. "אהבה" ד'-י'.

²⁰⁰ במדבר ל"ה, ט'-י"ב.

²⁰¹ "כלי יקר" שם.

²⁰² כפי התיאור בבבלי, מסכת יומא דף כ"ג:- "שפיכות דמים הוא דזל".

²⁰³ במדבר ל"ה, ל"ג.

²⁰⁴ ראב"ע, במדבר שם.

דחיקת הופעת רגלי השכינה בגלל הטומאה שתהיה בארץ²⁰⁵.
 ולעומת זאת- "בחסד ואמת יכופר עוון"²⁰⁶, ואלו הן המידות הישרות, שאותן
 עלינו להגדיל בתוכנו ובסביבתנו ובכלל הדור והציבור, כחלק מהותי בהחזרת
 שכינה לציון, ובתיקון החורבן וסיבותיו²⁰⁷.
 כי אף שהיו עוסקים בבית שני²⁰⁸, בתורה ומצוות ובגמילות חסדים, הרי שהיתה
 זאת עשייה חיצונית יחסית למדרגתם, ולכן לא נמנעו מלשנוא שנאת חנם,
 שהרי כשאינני טהור ונקי בלבי, בדעתי, בגישתי לחיים ולמשימותי, או אז
 "אחיך" נקבע בעיני על פי אנוכיותי גם זו הרוחנית²⁰⁹, והמרחק מכאן לשנאה,
 קצר הוא²¹⁰, ולא זהו רצון ה', אלא את הישרות בגדלותה מבקשת התביעה
 האלקית של "אֵיכָה"²¹¹, ולא את החשבונות והמסכים והקטנוניות²¹².
 אמנם, בתוכו של הפסוק המזהיר מפני החולשות המוסריות והרוחניות, מפני
 העקמימות והשחיתות הנפשית²¹³, "ולא תטמאו את הארץ אשר אתם יושבים
 בה, אשר אני שוכן בתוכה". יש משמעות עמוקה פנימית של עצם הקשר²¹⁴
 והשייכות בין ישראל לאביהם שבשמים- "כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל"²¹⁵.
 והראשון למפרשים מוצא כאן לנכון לבאר משמעות זאת- "אף בזמן שהם
 טמאים, שכינה ביניהם"²¹⁶. והרואה עבירות שבידם ומקטרג עליהם, אע"פ
 שמקנא קנאת הדת- "הקב"ה לא ניחא ליה בכך"²¹⁷.

²⁰⁵ רמב"ן שם.

²⁰⁶ משלי ט"ז, ו'.

²⁰⁷ "בעל הטורים", במדבר שם.

²⁰⁸ בבלי, מסכת יומא דף ט':

²⁰⁹ הקדמת הנצי"ב לפירושו "העמק דבר", לספר בראשית.

²¹⁰ מרן החיד"א, ישעיהו נ"ב, ג'- "חנם נמכרתם".

²¹¹ בראשית ג', ט'. לעומת "אֵיכָה"- ישעיהו א', כ"א.

²¹² במדבר כ"א, כ"ה-ל'. בבלי, מסכת בבא בתרא דף ע"ה.

²¹³ במדבר ל"ה, ל"ג.

²¹⁴ בבלי, מסכת קידושין דף ל"ו- כפסיקת ר' מאיר. בבלי, מסכת פסחים דף פ"ז- בדיבור ה' אל הושע הנביא.

²¹⁵ המשך הפסוק במדבר שם.

²¹⁶ רש"י, במדבר שם.

²¹⁷ "בן איש חי"- בבלי, מסכת קידושין דף מ"א.

אין בעצמיות זאת בכדי לטייח את הכשלונות ולהשאירם²¹⁸, אלא כדי להגיע לתוכחת אמת²¹⁹ בונה ומדרבנת²²⁰, עם קיום "לא תשנא את אחיך בלבבך"²²¹. ולחיות את החיים בטהרתם ובקדושתם האמיתית ולבנותם כראוי²²².

לחזור אל באחת המים הזדים

בהפטרותיהן של שבתות בין המצרים על פרקיהן, מתבררים גם היסודות שנלמדו במקורות עד כה.

קדושתם העצמית של ישראל, מהווה שרש ויסוד בדברי הנבואה, "קודש ישראל לה", ראשית תבואתו"²²³.

ישראל נקראו ראשית²²⁴, והם קודש לה' ביסוד נשמתם, ומי אשר יכנה אותם, חלילה, בשפלותם "בתוך עם טמא שפתיים אנכי יושב"²²⁵, גם אם יהיה במדרגת ישעיהו²²⁶, יכווה בפיו ע"י גחלת המובאת אליו ע"י מלאך ה'²²⁷.

לא הקטרוגים וחווות הדעת השלילית הם מלאכת ה'²²⁸, אלא הכאב וההבנה על גודל החמצה, בשעה שקריה נאמנה הופכת להתגלות כריקה ופוחזת²²⁹, וגודל הציפייה והתביעה לחזור אל גודל חייו של העם, וביטוי נכון של קדושתו העצמית²³⁰.

העוצמה הפנימית של הנביא וההולכים בדרכיו מתוך אהבה אמיתית לישראל-לא תחת ולא תירא²³¹ ולא תתקפל מפני רוחות זמניות וסחף חיצוני עכשיו, אלא

²¹⁸ בבלי, מסכת שבת דף נ"ה.

²¹⁹ ויקרא י"ט, י"ד-י"ח.

²²⁰ "קדושת לוי", חקת, פרשת הסלע. והקדמת ה"מקנה", קידושין פתיחה, אות ל"ג.

²²¹ ויקרא שם, ושר"ת "כתב סופר", א"ח, סימן מ"ז.

²²² הרחבה ב"איש ימינך" לע"נ הרב בנימין הרלינג הי"ד, תשס"ג, עמ' 361, 384-390.

²²³ ירמיהו ב', ג'.

²²⁴ מדרש בראשית רבה, פרשה א'.

²²⁵ ישעיהו ו', ה'.

²²⁶ רמב"ם, "איגרת תימן".

²²⁷ ישעיהו שם, פס' ו'-ז'.

²²⁸ הגר"א, תיקוני זהר, נ"ח- על ערב רב בחבלי משיח שעוסקים בקטרוגים אלו. וכפי שהרבה

מ"ר רבנו הרצ"ה זצ"ל לצטט בכתב ובע"פ ולהתריע על כך.

²²⁹ ישעיהו א', כ"ו.

²³⁰ כסיומו של חזון ישעיהו שם.

²³¹ ירמיהו א', י"ז-י"ט.

תהיה אמיתית²³² - "נתתיך היום לעיר מבצר ועמוד ברזל וחומות נחושת... ונלחמו אליך ולא יוכלו לך"²³³.

והבטחון בה²³⁴, הוא שיתן הכח להשתדל ולהתאמץ ללא ליאות²³⁵ במאבק על בירור זהותם של ישראל וטהרתם הלאומית, החברתית, המשפחתית והאישית, במיוחד, בעת גאולתנו השלישית²³⁶.

המאבק הזה, אשר הואר בדברי ימי ישראל, מתברר בדבר ה' בפי נביאו גם בהפטרות בין המצרים, בהמשך נבואת ירמיהו, עת עורך הוא בירור נוקב בדבר התכחשותם של ישראל, לעצמותם.

כי כאשר מוציאים ה' ממצרים²³⁷, ומביאים אל ארץ נחלי מים²³⁸, במקום שיאכלו מפריה ומטובה ויבנוה גשמית ורוחניות- הם מחללים את קדושת חייהם, מחניפים לארץ²³⁹ ומטמאים אותה.

כל החמצתם ורעתם ופרטיהן ממוקדות בהגדרת הנביא: "אותי עזבו מקור מים חיים..."

והרעה השנייה הנובעת מהראשונה, שעזבו מקור מים חיים, בשביל לחצוב להם בארות נשברים²⁴⁰.

ולעומת ההליכה בדרך הישרה אותה ה' "מוליך בדרך", גרם משבר הזהות וההתרחקות מעצמיותנו האמתית את "תיסרך רעתך"²⁴¹.

ריבויים של האלילים- "כמספר עריך היו אלהיך יהודה"²⁴² - אשר פנו אליהם מישראל בעת ההתכחשות העצמית, מבטא את היחס היצרי והרוחני²⁴³, אשר סטה לכל כיוון, שבו היה נדמה לרגע, שמצאו את מבוקשם להתחבר לכח עליון²⁴⁴.

²³² ישעיהו נ"א, א'- "רדפי צדק", ומלבי"ם שם.

²³³ ירמיהו שם.

²³⁴ ר"י אברבנאל, ירמיהו שם.

²³⁵ "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין להבטל ממנה"- מסכת אבות פרק ב' משנה ט"ז.

²³⁶ "אורות התחיה" מ"ד-מ"ט.

²³⁷ ירמיהו ב', ו'.

²³⁸ דברים ח', ז'.

²³⁹ כמקורות עליל בסעיף ז'.

²⁴⁰ ירמיהו ב', י"ג.

²⁴¹ שם, פס' ט"ו-י"ט. ופירוש "עקידת יצחק", פרשת מסעי, שער פ"ו.

²⁴² ירמיהו ב', כ"ח.

²⁴³ כמו התאור לעיל בסעיף א'.

²⁴⁴ כדוגמת עבודת האלילים- הושע ב', ט"ז-י"ח.

ואף לא אחד מאלילים אלו, יכול להושיע באמת, בעזיבת מקור חיינו²⁴⁵.

"בעת ההיא קראו לזוטרלים כסא ה'"

לעומת ההתכחשות ועזיבת מקור החיים, באה קריאת "שובו בנים שובבים"²⁴⁶ שבהמשך הנבואה, ומדגישה מחדש את היותנו בנים גם בהתרחקותנו, ויכולתנו לשוב ולתקן²⁴⁷ - והיא תצמיח את תביעת החזרה אל עצמנו²⁴⁸, אל בורות המים החיים, אל עמנו וארצנו, בעת קיבוץ הגלויות²⁴⁹ אחרי אלפי שנות גלות, עד "והבאתי אתכם ציון"²⁵⁰.

בחזרה זאת יתוקן העיוות הנפשי, המוסרי והרוחני שהוא חלק מסיבות החורבן, ביושב ובחיצוניות של עבודת הכהנים ותופשי התורה, אשר לא צמאו ולא חפשו "איה ה'"²⁵¹, לא ברכו בתורה תחילה²⁵², לשמה²⁵³, מכוחה של בחירת ה' בישראל²⁵⁴, ואף המנהיגות סרה מאחריותה לשמור זהותנו האמיתית²⁵⁵.

לפיכך, צמיחת התיקון מתוך ההרס והחורבן²⁵⁶, תביא בכנפיה גם תיקון העוול הרוחני בעת יתקיים מתוך קיבוץ הגלויות והחזרה לארץ: "ונתתי לכם רועים כליבי"²⁵⁷, בהצמחת מנהיגות אמיתית²⁵⁸ של רועי צאן מוסרי הנפש על ישראל וגאולתם²⁵⁹.

בתהליך זה של פריה ורביה בארץ²⁶⁰, כמו "וענתה שם כימי נעוריה"²⁶¹,

²⁴⁵ ירמיהו ב', כ"ח.

²⁴⁶ ירמיהו ג', י"ד.

²⁴⁷ בבלי, מסכת עבודה זרה דף ז'.

²⁴⁸ כאמור בנבואת ירמיהו ל"א, כ- "שובי אל ערייך אלה".

²⁴⁹ וכן בנבואת יחזקאל פרקים ל"ו-ל"ז.

²⁵⁰ ירמיהו ג', י"ד.

²⁵¹ ירמיהו ב', ח'.

²⁵² בבלי, מסכת בבא מציעא דף פ"ה. מסכת נדרים דף ס"א.

²⁵³ ראשונים בנדרים.

²⁵⁴ מרן הרצ"ה זצ"ל - "שיעורים לתורה", במדבר, עמ' 445-435, תשס"ב, בעריכת הרב שלמה

אבינר שליט"א.

²⁵⁵ ירמיהו ב', ח'.

²⁵⁶ כמו בירמיהו ל',

²⁵⁷ ירמיהו ג', ט"ו.

²⁵⁸ וכן בזכריה פרק ח' ופרק י"ג, ומלבי"ם שם.

²⁵⁹ רמח"ל, "מסילת ישרים", פרקים י"ח-י"ט.

²⁶⁰ ירמיהו ג', ט"ז.

²⁶¹ הושע ב', ט"ז. וכן לעלי סעיף ג'.

תתפתחנה קומות²⁶² נוספות איכותיות- רוחניות, של בניין וגילוי עצמיותנו במלא הדרה, עת²⁶³: "לא יאמרו עוד ארון ברית ה', ולא יעלה על לב, ולא יזכרו בו, ולא יפקדו, ולא יעשה עוד".

קומות אלו, הינן בניה אמיתית, שלא חלילה מזניחה את הקודש, אלא כאילו הוא ארון, "כי כל כניסתכם תהא קדושה, ואשכון בה"²⁶⁴.

ובנוסף לכך, כיוון שנחזור אל עצמנו, גם קנאת הגויים תחלש, ולא נצטרך למלחמות רבות, שבהן יוצא הארון בראש המחנה²⁶⁵.

ובתוך התהליך של "שובו בנים" אל עמכם וארצכם, אל עצמכם ובורות המים החיים- תבנה כנות וישרות פנימית²⁶⁶, אשר לא יהיה עוד היחס לארון ה' חיזוני ויבש, אלא המחשבה, הדיבור והמעשה כולם יהיו תוכם כברם²⁶⁷, ו"לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם"²⁶⁸, כפי שבנתה הנבואה את זריקת המים הטהורים, מתוך גאולה, שאינה תלויה בתשובה²⁶⁹, והפסקת הגלות כי חילול ה' היא²⁷⁰, וה' העושה למען שמו, מקבץ גלויות עמנו ומשיבם לארצו- ארצנו, ומשיבה זאת נבנה וצומח הבניין הרוחני הטהור²⁷¹, בהדרגה, ובתהליך מורכב²⁷² הנפלא מעיני בני אדם והשגותיהם²⁷³.

לפיכך, "בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה'"²⁷⁴, לעומת החורבן ש"בל מכבדיה הזילוה"²⁷⁵, "והתמכרתם ואין קונה"²⁷⁶- יאספו הגויים לירושלים בתפארתה, ולא ילכו עוד בשרירות לבם הרע, כי יעלו אל המקום אשר שמה השראת השכינה, ושם "יורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו"²⁷⁷.

²⁶² "קוממיות- שתי קומות"- בבלי, מסכת בבא בתרא דף ע"ה. על ויקרא כ"ו, י"ג.

²⁶³ ירמיהו ג', ט"ז.

²⁶⁴ רש"י שם.

²⁶⁵ רד"ק, ירמיהו שם.

²⁶⁶ מלב"ם, ירמיהו שם.

²⁶⁷ בבלי, מסכת יומא דף ע"ב.

²⁶⁸ יחזקאל ל"ו, כ"ו.

²⁶⁹ בבלי, מסכת סנהדרין דף צ"ז-צ"ח.

²⁷⁰ יחזקאל ל"ו, שם.

²⁷¹ "קול התור" פרק ב', סעיפים צ"א, קל"א.

²⁷² ירושלמי ברכות א' א'. "אור לנתיבת" ל"ב.

²⁷³ זכריה פרק ח'. וכן "שפת אמת", על פרשת בשלח- בעניין "עושה פלא".

²⁷⁴ ירמיהו ג', י"ד.

²⁷⁵ איכה א', ח'.

²⁷⁶ דברים כ"ח, ס"ח.

²⁷⁷ ישעיהו פרק ב'. מיכה פרק ד'. זכריה סוף פרק ב'.

התחברות מחדש לטוב בעיני ה', ובעינינו.

בימי צמיחת התיקון מתוך חורבן בין המצרים ופרקיו והפטרותיו, יכלול התהליך באופן מהותי: "בימים ההמה ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבואו יחדיו מארץ צפון על הארץ אשר הנחלתי את אבותיכם"²⁷⁸.

ביאתם יחדיו, מלמדת, כי "ילכו על" אינו אלא ביטוי של "יתחברון דבית יהודה עם בית ישראל"²⁷⁹.

התחברות זאת מהווה את הציר הפנימי- העצמי "להיות ממלכה אחת"²⁸⁰, ומהווה את האגודה האחת, עליה בנויה גאולת ישראל²⁸¹, הן בדברי התורה²⁸², והן בנביאים²⁸³, ובדברי חז"ל ומפרשים לאורך הדורות²⁸⁴.

אשר על כן, גאולת ההתחברות בתוככי העם נבנית יחד עם ההתחברות אל "הארץ, אשר הנחלתי את אבותיכם"²⁸⁵, וחוזרת וניעורת פרשת הנחלות והמסעות שבין המצרים, אל הבנין המשתלם במהלך "שובו בנים שובבים" כפי רצון אבינו שבשמים²⁸⁶, בוראנו, מלכנו²⁸⁷ וגואלנו²⁸⁸.

התפילה²⁸⁹: "וטוב בעיניך לברכנו ולברך את כל עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך ברוב עוז ושלוש", אינה, איפוא, רק משאלת הלב לסיפוק צורכינו, אלא רצון אמיתי של בניך- עבדיך לעשות רצונך בלבב שלם²⁹⁰, והברכה האלקית תוסיף לנו כוחות²⁹¹ לעשות את כל המאמצים והתקונים הנדרשים מאתנו²⁹².

ואולי מיוחד בתיקונים אלו בדורנו, קשור לאותו ביטוי המפונה כלפי מעלה "טוב עיניך", ומכוחו²⁹³ גם כלפי מטה- "לטוב בעינינו".

²⁷⁸ ירמיהו ג', י"ח.

²⁷⁹ תרגום יונתן בן עוזיאל, ירמיהו שם.

²⁸⁰ רש"י, ירמיהו שם.

²⁸¹ מדרש תנחומא, פרשת ניצבים, אות ה'.

²⁸² דברים פרק ל'.

²⁸³ עמוס פרק ט'.

²⁸⁴ הרחבה ב"אם הבנים שמחה", עמ' ק"צ-ר"י.

²⁸⁵ באותם פסוקים, ירמיהו שם.

²⁸⁶ בבלי, מסכת תענית דף כ"ה.

²⁸⁷ פרשת האזינו- דברים ל"ב, א'-י'.

²⁸⁸ ישעיהו י"א, י"ג- "וסרה קנאת אפרים...".

²⁸⁹ ברכת "שים שלום", תפילת שמונה עשרה.

²⁹⁰ "נפש החיים", שער א', פרקים ו'-י"א.

²⁹¹ "אין הקב"ה מנסה אלא את מי שיכול לעמוד בנסיון"- מדרש בראשית רבה, פרשה ל"ד, ב'.

²⁹² בבלי, מסכת ברכות דף ט"ז-י"ז. ו"עין אי"ה" שם.

²⁹³ הממשיך את "נתתי" ו"הנחלתי" הארץ לאבותיכם ולכם.

כך תסתיים פרשה משבתות בין המצרים, בסופו של ספר הטלטלות והמסעות, עת יושלם המעגל עם בנות שבט משה ובניו.

אלו הראשונות, בנות צלופחד²⁹⁴, עומדות מול חטא המרגלים, בכיית העדה, והשפעותיהם ההרסניות, ואז הן עוצרות את הסחף, ומבקשות דדוקא בעת הזאת²⁹⁵, נחלה בארץ על שם אביהן.

בצניעותן הפנימית²⁹⁶ ובטהרת עמידת מול עצמן במילוי חובתן, אינן פורצות גדר ו"מחדשות" אלא עומדות מול הנהגת העדה²⁹⁷, ומבקשות את כבוד אביהן וכבוד ארצן. ואלו הן כחלק²⁹⁸ מנשים צדקניות, שבזכותן נגאלנו ונגאל²⁹⁹.

משנתן אלקים בדבר נביאו, נאמן ביתו, את המענה החיובי, הרי שתתברר שאלה נוקבת המשלימה את התמונה.

הן- כך יטענו בני מנשה- הנחלה של השבט תעבור אל שבט אחר, כאשר תינשאנה לבני שבט אחר!?

והבירור האלקי אינו מאחר לבוא³⁰⁰: "זה הדבר אשר צווה ה' לבנות צלפחד לאמור, לטוב בעיניהן תהיינה לנשים, אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים".

האם הציווי "לטוב בעיניהן" אינו נסתר ונפרך מיניה וביה בכתיבת "אך"...? ויתירה מזאת למדונו חז"ל³⁰¹, כי הציווי חל רק בחלק הראשון של הפסוק על ה"טוב בעיניהן", ואילו "אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים" הינו עצה טובה ותו לא?

אלא מלמדת אותנו תורת בורות המים החיים במושגי ההתחברות האמיתיים³⁰², כי אם אכן רצו בנות צלפחד בטהרתן ובאמיתיותן³⁰³ את כבוד אביהן, בחיבת הארץ ובנחלתה, או אז, אם תינשאנה לשבט אחר תעבור הנחלה, ולא ייטב הדבר

²⁹⁴ במדבר כ"ז, א'-ה'.

²⁹⁵ מדרש ספרי זוטא, פרשת "שלא לך". על בקשת בנות צלופחד והעיתוי לכך.

²⁹⁶ רש"י עפ"י חז"ל- במדבר כ"ז, ב'.

²⁹⁷ במדבר שם- "ובן אין לך"- ולא כלשעצמן.

²⁹⁸ מדרש רבה, במדבר, פרשה כ"א, י"א. בבלי, מסכת בבא בתרא דף קי"ט:

²⁹⁹ בבלי, מסכת סוטה דף י"א:

³⁰⁰ במדבר ל"ו, א'.

³⁰¹ בבלי, מסכת בבא בתרא דף ק"כ.

³⁰² כפי המקורות לעיל בסעיפים ז'-ט'.

³⁰³ וכן בהתמודדות מול העגל ומול חטא המרגלים שנשים לא חטאו בהם- מדרש רבה, במדבר, פרשה כ"א.

בעניין ירושת הארץ לשבטיה³⁰⁴, ולא יהיה בכך כיבוד האב ושמו, כי הנחלה תעבור לשבט אחר.

ואם כן, אם כנות הן בטוב בעיניהן³⁰⁵, או אז דווקא מחמת כיבוד אביהן³⁰⁶ וחיבתן לארץ, הן תרצנה באמת להינשא למי משבטן, וזה עצמו יהיה, מתוך רצונן האמיתי, "הטוב בעיניהן"³⁰⁷.

וחידוש העצמיות, וטהרתה והתחברות הטוב בעינינו לטוב בעיניו יתברך, בענווה³⁰⁸ ולא בגובה העיניים, בטהרה וחופש אמיתי, ולא במיצר האגואיסטי³⁰⁹, בנאמנות למסורת אבות ולא בנטישתה³¹⁰ - הוא אחד מאתגרו המיוחדים של "דור צופה לישועה קרובה"³¹¹, ומוכן משום כך להתמודד בגבורה עם כל המהמורות והייסורים, המשברים והכשלונות ללא ליאות, ללא ייאוש, ללא מורא³¹².

וגם משום כך, אחרי דור ראשון לכיבוש הארץ, שבו נאחזו בנחלות השבטים, וכל אחד קיים את כיבוש הארץ ומלחמתה נגד הכנענים אשר נותרו, שוב יתחדש במשך הדורות היתר לבוא השבטים אלו באלו³¹³, ויהיה ט"ו באב³¹⁴, היום המתחיל בתיקון של ט' באב, עד ועד בכלל לבניית הבתים והנפשות³¹⁵ בישרות ובאמיתיות.

בדור שכזה עלינו לרומם נפשנו ל"האמת והשלום אהבו"³¹⁶ ללא פיצול וקיטלוג מלאכותי ביניהן³¹⁷, וללא שעבוד האמת לצרכנו הסובייקטיביים³¹⁸.

³⁰⁴ ככתוב "איש בנחלתו ידבקו" - במדבר ל', ט'.

³⁰⁵ כמו שהיו הנשים מתוקנות מול חטא המרגלים - "כלי יקר", במדבר י"ג, ב'.

³⁰⁶ רמב"ם, הלכות ממרים, פרק ו', הלכות ד-ה'.

³⁰⁷ מדרש רבה, שם.

³⁰⁸ סמ"ג, הקדמה ומצוות ל"ת ס"ד.

³⁰⁹ בבלי, מסכת בבא קמ דף צ"ב. "בסוד היחיד והיחד" לרב סולוביצ'ק זצ"ל, עמ' 345.

³¹⁰ "מאמר הדור" קט"ז.

³¹¹ "אורות התחיה" כ"ו.

³¹² בבלי, מסכת סנהדרין דף צ"ז.

³¹³ מלב"ם, במדבר שם.

³¹⁴ בבלי, מסכת תענית דף ל'.

³¹⁵ משנה אחרונה בתענית ומפרשיה.

³¹⁶ זכריה ח', ט"ו.

³¹⁷ "יערות דבש" ב', ח'.

³¹⁸ הרחבה ב"עולת ראייה" א', ק"א-ק"ב.

רב לכם שבת בחד הזה... פנו וסעו... ותאמיט

את פרקי הכאב והתוכחה, הקילקול והחורבן שבין המצרים, משלימים הראשונים בספר דברים, הנקראים ב"שבת חזון"- ובהם, בעדינות ותוך שמירת כבודם של ישראל³¹⁹, מציין משה רבנו את התחנות, שבהן נפלו ואירעו הקלקולים, ומאיר את מסלול התיקון במספר מרכיבים.

אולי עוול ש"מצאו אבותיכם" כנבואה ירמיהו לעיל³²⁰, נמצא גם בתחושת הכפייה של הר כגיגית המהווה "מודעה רבה לאורייתא"³²¹, מאז "ויתיצבו בתחתית ההר", במעמד הר סיני³²².

ורק במקום שבו יש חציצה מלאכותית בין הטוב בעיניו יתברך לטוב בעינינו, שם יכולה להתעורר טענת הכפייה³²³.

והנה אמר להם ולנו משה רבנו, אחרי בירור הטעון תיקון³²⁴: "ה' אלוקינו דבר אלינו בחורב לאמור, רב לכם שבת בהר הזה. פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכיניו, בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים, ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת".

הפניה והנסיעה צריכות, איפוא, להציב את סוף הישיבה ב"הר הזה", את סוף הטענה של "כפיה בהר"³²⁵, כי מכאן ואילך, "בואו ורשו את הארץ"³²⁶, וכאן בארץ החיים, בנחלת אבות וגבולותיה, שבים אנו לעצמנו³²⁷ ומגלים, כי המחיצות המפרידות הן מלאכותיות, וכי נוכל ב"ארץ החפץ"³²⁸ לברר את זהותינו העצמית דווקא בחיבור³²⁹, שבין ה"טוב בעיניך" מלמעלה, עם ה"טוב בעינינו" מלמטה³³⁰.

³¹⁹ רש"י- דברים א', ה'.

³²⁰ ירמיהו ב', ו'. לעיל סעיף ח'.

³²¹ בבלי, מסכת שבת דף פ"ח.

³²² שמות פרק י"ט.

³²³ כגון: רמב"ם, "מורה נבוכים", ב', ל"ט- בעניין "אנשי העושק". ראב"ע, שמות ל"א, ל"ח- בעניין חכמת הנפש.

³²⁴ דברים א', ו'-ז'.

³²⁵ מרן החיד"א, "נחל קדומים", דברים שם.

³²⁶ דברים א', ח'.

³²⁷ כפי המקורות לעיל, כגון בסעיפים ו'-ז'.

³²⁸ מלאכי ג', י"ב.

³²⁹ מלבי"ם- ויקרא א', ג'.

³³⁰ "בסוד היחיד והיחד" עמ' 425-426.

לא קלה היא דרכנו, ועם הנצח אינו מפחד מדרך ארוכה³³¹, שבה נצטרך לגלות את חיפושנו וחתירתנו לאמת, שאין בה משוא פנים³³², ואין בה חד צדדיות³³³, ויש בה "לא תגורו מפני איש"³³⁴.

רק כאשר נשארים תקועים בתוך פרטיותנו ואנוכיותנו³³⁵, יכנסו הספקות והפחדים, תוצר החולשה, יתגלו הרוגנים באהלים³³⁶, ויימסו הלבבות, יישברו וייחצו³³⁷, והאמת תהא נעדרת, "וכשלה" ברשות הרבים³³⁸.

ושרשן של החולשות: "ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלקיכם"³³⁹. לב הענין, באמונה אשר איננה רק ב"ג עיקרים³⁴⁰, ואיננה רק בעצם האמונה במצוי הראשון והיחיד³⁴¹, אלא בהיותו בעל הבית היחיד³⁴² הנותן כוחות ומשימות³⁴³, הקובע את המוסר³⁴⁴, הדורש את הטוב בעיניו יתברך, ומתוך כך את הטוב בעינינו, הבורא ומכוון את לבנו כפי שעשה לאבות, ולנו במצרים, ובמדבר³⁴⁵, והוא אינו חלילה, "חזק ממנו"³⁴⁶, אלא בענוות האמת היה עלינו לומר- "עלה נעלה כי יכול נוכל לה"³⁴⁷, אנו וצעירינו כאחד³⁴⁸, נשים, טף וגברים, ככלל העומד על נפשו³⁴⁹, וצומח מתוך אתגריו האלקיים³⁵⁰, "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ"³⁵¹.

³³¹ על פי "אורות התחיה" עמ' נ"ה-נ"ו.

³³² "לא תכירו פנים במשפט"- דברים א', ז'.

³³³ "שמוע בין אחיכם"- שם. בבלי, מסכת סנהדרין דף ז'.

³³⁴ שם, פס' י"ז.

³³⁵ "נתיבות שלום" לאדמ"ר מסלונים, על ל"ג בעומר.

³³⁶ דברים א', כ"ז.

³³⁷ תרגום אונקלוס, ויונתן בן עוזיאל שם.

³³⁸ "שעיהו נ"ט, י"ד. בבלי, מסכת סוטה דף מ"ט. מסכת סנהדרין דף צ"ז.

³³⁹ דברים א', ל"ב.

³⁴⁰ שמות כ', א'- ומלבי"ם שם.

³⁴¹ רמב"ם, הלכות יסודי התורה, פרק א'.

³⁴² המציץ ומתגלה אל המחפש אותו- בראשית רבה, פרשה ל"ט.

³⁴³ ירמיהו ט', כ"ב-כ"ג. רמב"ם, "מורה נבוכים" בסופו.

³⁴⁴ "דברי הגות וההערכה" לרב סולוביצ'יק זצ"ל, עמ' 323.

³⁴⁵ דברים א', כ"ט-ל"א.

³⁴⁶ כפי שאמרו המרגלים- במדבר י"ג, ל"א. בבלי, מסכת סוטה דף ל"ה.

³⁴⁷ כדברי כלב בן יפונה- במדבר י"ג, ל'.

³⁴⁸ "משך חכמה" שם.

³⁴⁹ "להקהל ולעמוד על נפשם"- אסתר ח', י"א.

³⁵⁰ "שם משמואל" על פרשת ויצא, עמ' ש"ס.

³⁵¹ רוח הקודש האומרת כך, והנשים הצדקניות הפועלות לפיה- בבלי, מסכת סוטה דף י"א.

ואם מאמינים בני מאמינים אנו³⁵², הרי שאמונתנו תהיה משענת³⁵³ לא לפתרונות קסם, ואנו נשאר, חלילה פסיביים³⁵⁴, אלא כמשענת מדרבנת ונותנת כח³⁵⁵ לעמוד במבחן ההשתדלות וההשקעה³⁵⁶.

ולא נהיה כחגבים בעינינו³⁵⁷, וגם לא בעיני אחרים³⁵⁸, אלא נלך בדרכי הבורא, המצוה ומחיה מכוון ומשגיח באומר³⁵⁹: "לא תיראום כי ה' אלוקיכם הוא הנלחם לכם".

ואנו נחריש מהנרגנות³⁶⁰, ונפסיק לקטרג, אלא נתנחם ונצמיח הבנין מתוך החורבן³⁶¹.

ותשמחם מאד לנפשותיהם... לעשותכם בארץ... בבל לבך... בבל לבכם...

ביציאה מימי המצרים ובהמשך לפרקיהם, נמצאת שבת נחמו, ובה נקראת פרשת ואתחנן, זו אשר סוגרת מעגל מפרשות פנחס ומטות, ובה יושבים אנו "מול בית פעור"³⁶², ונזכרים במקורות שלמדנו לעיל בסעיפים הקודמים, ובאבדן זהותנו, ובשחיקת עצמיותנו, ורוצים מתוך כאב וחורבן- לתקן, לבנות ולהיגאל. יסוד התיקון הוא- "ועתה ישראל"- המופיע מיד בהמשך³⁶³.

לשון העכשוויות, ערכית היא רק אם "אני כשלעצמי מה אני", ומתוך הענווה יאמר האדם "אם אין אני ל", יתודע לזהותו ומשימתו- רק אז- "ואם לא עכשיו, אימת"³⁶⁴.

וכן כאן, ו"עתה ישראל" קריאת דרבון חיובית היא, שאל נתייאש מחטאינו, מגלותינו מהתכחשותנו לעצמנו, אלא נאסוף כוחות, ונחדש ימינו כקדם³⁶⁵.

³⁵² בבלי, מסכת שבת דף צ"ז.

³⁵³ בבלי, מסכת סוטה דף מ"ט.

³⁵⁴ פירוש ה"חפץ חיים" על הקללות בחבלי משיח- בסוף המשנה הנ"ל בסוטה.

³⁵⁵ "ואיש משענתו בידו"- זכריה ח', ד'.

³⁵⁶ ירושלמי, מסכת שבת א', ט"ו.

³⁵⁷ במדבר י"ג, ל"ג. בבלי, מסכת סוטה דף ל"ו.

³⁵⁸ "עמוד האמת" לרבי' מקוצק, עמ' ס"א.

³⁵⁹ סוף פרשת דברים.

³⁶⁰ פירוש "אברבנאל" על שמות י"ד, י"ד- על "ואתם תחרישון". לעומת "דבר אל בני ישראל,

ויסעו"- בפסוק הבא.

³⁶¹ שלא ננחמת בבליים טפשיים- בבלי, מסכת בבא קמא דף ל"ח.

³⁶² דברים ג', כ"ט.

³⁶³ דברים ד', א'- רש"י.

³⁶⁴ מסכת אבות פרק א' משנה י"ג.

³⁶⁵ סוף מגילת איכה.

בהתחדשות זאת, תעמוד ההתחברות עם הארץ³⁶⁶, וכניסת העם אליה כבסיס להבנה מהותית במעמד הר סיני, וברצון לשמור את הנפש ולזכור: "יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב"³⁶⁷.

הפניה והנסיעה שהוזכרו ונלמדו לעיל³⁶⁸, אינם, איפוא, חלילה הפניית עורף ל"הר הזה", אלא צמיחה והתחדשות מכוחו³⁶⁹.

הזכרון החי והמתחדש של מעמד התחברות ישראל- עם עצמם, עם זולתם האישי והציבורי³⁷⁰, וכל אלו כלים להתחברות עם מלכות ה' וגזירותיו³⁷¹ - הוא עד ועד בכלל לחובת הזהירות והאחריות בפרטים, וביום יום לכיסוי בורות ברשות הרבים, ולמניעת רשלונות³⁷².

כי את עצמיותה של הנפש³⁷³ וכל שכבותיה האישיות והמשפחתיות החברתיות והלאומיות, אנו מבררים בסיני ובארץ ישראל, ובחיבור שביניהם.

והוא הדין, והוא הטעם, שאיננו רואים תמונה מוחשית בהר סיני³⁷⁴, כי הציור והדמיון העכשוויים מקטינים את הנפש ומשחיתים³⁷⁵ את יכולת ההתחברות עם העולם הבא, שבתוך העולם הזה³⁷⁶, ועל כן- "ונשמרתם מאד לנפשותיכם, כי לא ראייתם כל תמונה, ביום דבר ה' אליכם בחורב מתוך האש"³⁷⁷.

ואם נזהה את עצמיותנו, נצמיחה ונטהרה, או אז לא תשארנה מחיצות מלאכותיות המבדילות בינינו לבין רצון אבינו- מלכנו³⁷⁸, ותוכל ההתחברות המלאה להתגלות באופן שנקיים את "לעשתכם אותם בארץ"³⁷⁹ - כאומר, לעשות אתכם, שאנחנו נעשים עצמנו בעת קישורינו על הארץ הזאת³⁸⁰.

366 דברים ד', א'-ה'.

367 דברים ד', ט'.

368 במקורות שבסעיף י"א.

369 בבלי, מסכת ברכות דף ס"ג.

370 "ויחן שם ישראל כנגד ההר"- כאיש אחד בלב אחד- שמות י"ט, ב'. רש"י על פי מדרש מכילתא.

371 ויקרא י"ח, א'-ה'- מדרש ספרא.

372 רמב"ם, הלכות שמירת הנפש, פרק י"א הלכה ה'.

373 "ואתם הדבקים בה' אלקיכם, חיים כולכם היום"- דברים ד', ו'.

374 דברים ד', י"ד.

375 דברים ו', פס' ט"ו ו-כ"ה.

376 רשב"י- בבלי, מסכת ברכות דף ה'. מדרש רבה, שמות, פרשה נ"ב.

377 דברים ד', ט"ו. ואם לא נשמר בכך- "פן תשחיתון... והשחתם"- שם בהמשך.

378 ויקרא י"ח, א'-ה'. "אור החיים".

379 דברים ד', י"ד.

380 פירוש "חתם סופר", דברים שם.

לא נוכל להגיע למימוש הזה, ללא שבת חזון³⁸¹, ללא כאב וללא זכרון החורבן וההרס, הן לאור הפסקת גאולות ראשונה ושניה, והן בתהליכי החבלים של לידת הגאולה השלישית, שאין לה הפסק³⁸².

ולא נוכל לתקן את הכלול בשבתות בין המצרים, ללא הציפיה אל שבת נחמו, אל צמיחת התיקון והבנין.

הציפיה והרצון- אם כנים הם, אזי נדרשת מסירות הנפש של "בכל לבבך"³⁸³ ו"בכל לבבכם" אישית וציבורית, והיום ביתר שאת- כפי שמאור הי"ד חי אותה בכל נימי נפשו ובכל תחומי חייו.

ואשיבה... ואצרוף... ואשיבה... וקודי ה' יחליפו כח...

הזכרון של דמותו, הכאב והגעגועים, האבל על גיבור ישראל שנפל בעת מילוי תפקידו וההתחברות לעורר הלבבות לאהבת ארץ ישראל, שזוהי דרך לתקן בחבלי משיח את חטא המרגלים³⁸⁴- אלו יעמיקו בנו את הציפיה האמיתית לגאולה³⁸⁵, את המסירות למענה, מתוך עין טובה, מתוך גישה חיובית בונה ומשקמת.

הן כך למדנו חזון ישעיהו בפרק הכואב והמבקר את המשברים של התכחשותנו לזהותנו העצמית³⁸⁶, ומתוך כך עסק ב"אשיבה... ואצרוף"³⁸⁷, של תהליך ההבראה והתיקון, עד "ואשיבה שופטייך כבראשונה"³⁸⁸ עם התיקון הרוחני, הנפשי והמוסרי של כוחות החיים כולם- ב"קריה נאמנה"³⁸⁹.

הנחמה והחזון, שבונה אותה דבר ה' אשר בפי ישעיהו הנביא במהלך הנבואה עד פרק מ' וממנו, ברצף אחד- היא הופעת מלכות ה' וכבודו דרך גאולת ישראל³⁹⁰, אחרי הצירוף והזיכוך³⁹¹ התובעים מסירות כל כך גדולה למען הבניה המחודשת

³⁸¹ על כל חלקיה- ישעיהו א'.

³⁸² מדרש תנחומא, פרשת שופטים, אות י', על זכריה י"ג, ח'ט'. ירושלמי, מסכת שביעית פרק

ו'.

³⁸³ דברים פרק ו', ופרק י"א.

³⁸⁴ "אם הבנים שמחה" עמ' רנ"ב-רס"ו.

³⁸⁵ בבלי, מסכת שבת דף ל"א- רש"י ור"ן.

³⁸⁶ כגון- רדיפת השוחד, כפיות הטובה, ועוד...

³⁸⁷ ישעיהו א', כ"ה.

³⁸⁸ ישעיהו א', כ"ו.

³⁸⁹ שם בפסוקים אלה.

³⁹⁰ "אמרי לערי יהודה הנה אלוקים"- ראב"ע על ישעיהו מ', ט'.

³⁹¹ זכריה י"ג, ח'ט'.

של "ערי יהודה", ומסירות ללא קץ וללא יראה: "על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון, הרימי בכוח קולך מבשרת ירושלים"³⁹².

מהלך זה ירומם ויגביה ויתקן ויחבר לאמונת אמת גדולה את ציון³⁹³, את מושגי ותכני וכוחות התחיה הטבעית הראשונית³⁹⁴, ומתוך כך- לגלות את קולה הגדול של ירושלים³⁹⁵, של עומק מדרגות הגאולה בטהרתה, ובנין כסא ה', דרך כסא דוד³⁹⁶, עם ביאור הדבר, ש"מדינת ישראל- יסוד כסא ה' בעולם... צריך ביאור גדול בימי חושך"³⁹⁷.

ולא נהיה כבעלי גאווה וערכים מוחצנים שנופלים ומתייאשים, אלא נהיה: "וקווי ה' יחליפו כוח יעלו אבר כנשרים ירצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו"³⁹⁸- בגאולת ישראל השלמה המצמיחה מתוכה³⁹⁹ את בנין הקדש והמקדש⁴⁰⁰ ותחיית המתים⁴⁰¹.

בתוך מורכבות הצמיחה הזאת, הסתרותיה וגלוייה⁴⁰², פסגותיה ומורדותיה⁴⁰³, קמה וגם ניצבה דמותו המיוחדת של מאור ה"ד בלבו הטהור, בהתחברותו, בנפשו הנקיה, במסירותו וגבורתו⁴⁰⁴, ובנסותו להמשיך את הרוח הכתומה, גם ברחובות נתניה ונהריה וככרותיהן, גם בצה"ל, וגם בחיים האזרחיים.

רוח זאת של אמונת גוש קטיף וצפון השומרון, תעצומות נפשם, ותורתם- היתה ומהווה ותהיה, רוח של מאבק טהור עממי, שמים וארץ, נשמה וגוף, תורה ומעשה, יחיד וצבור, מחוברים בו בחוברת אחת⁴⁰⁵.

הפשטות והטבעיות של החולות עם ההר והסלע, הגבורה של עמידה ללא חת במשך שנים מתחת לפצמרי"ם ומעל לקסאמים⁴⁰⁶, ההשארות במקומם עד היום

³⁹² ישעיהו מ', ט'.

³⁹³ "מאמרי הראי"ה", "נחמת ישראל".

³⁹⁴ "אור לנתיבת", מאמר "על השלום".

³⁹⁵ ישעיהו שם.

³⁹⁶ בבלי, מסכת חגיגה דף י"ד- "בן איש חי" שם, בדברי ר' עקיבא.

³⁹⁷ "אורות", "אורות ישראל", ו', ז'.

³⁹⁸ ישעיהו מ', ל"א.

³⁹⁹ כדרכם של ר"ע ורשב"י, בענין מרד בר כוכבא- ירושלמי, תענית, ד', ה'.

⁴⁰⁰ ירמיהו ל', ז'- "וממנה יושע".

⁴⁰¹ יחזקאל ל"ז.

⁴⁰² שיר השירים ב', ו'. ו"מדרש רבה" שם- על "דומה דודי לצבי".

⁴⁰³ מדרש רבה, במדבר, פרשה י"א.

⁴⁰⁴ "בכחך זה"- שופטים ו', י"ד. ו"ילקוט שמעוני" שם.

⁴⁰⁵ בבלי, מסכת שבת דף ל"ג- "בן איש חי" ו"עין אי"ה" שם.

⁴⁰⁶ בבלי, מסכת ברכות דף ס"א- "בכל לבבך, בכל נפשך, בכל מאדך".

האחרון⁴⁰⁷, והתודעה כי הקרב אינו פרטי- כיתתי- מחנאי, אלא רק לאומי על נפש האומה וארצה⁴⁰⁸, על חירותן הפנימית⁴⁰⁹, על טהרתן ועצמיותן, על תורתן ואמונתן- תודעה אשר נבנתה בקרב הגוש וצפון השומרון בעמל ומסירות אין קץ, בידי רבנים ואנשי מעשה⁴¹⁰, חקלאים ועוסקים בחינוך⁴¹¹, תעשייה וגמי ילדים, אזרחים וחייילים, נוער ומבוגרים, וכל זה מתוך חיים קהילתיים⁴¹² וגושיים⁴¹³, אשר רק קנאה וצרות עין⁴¹⁴ ועליבות הנפש יכלו לגרום למאן דהוא רצון לחסל כל זה⁴¹⁵. נהרות הגדולה הזאת מראה מופת בימים אלו למלחמה בדרום ובצפון, ובגילוי של חוסן נפשי בעורף ובחזית. פתאום פתברר לכולנו עד כמה גוש קטיף וצפון השומרון ושדרות ואשקלון אינם רק נחלת ענינו של מחנה קטן ושולי אלא כל הארץ חזית.

והיום בתחילתה של מלאכת השיקום, תוך כדי גילוי מחודש של תעצומות נפש שלא להתרסק והמשך הבנין עד חזרתנו אל עזה וכפר דרום, רפיח ונווה דקלים, כנבואת צפניה⁴¹⁶,

⁴⁰⁷ "אהבת יונתן" לר' יונתן אייבשיץ- על הפטרת בלק.

⁴⁰⁸ "מאמרי הראי"ה" ב', עמ' 209- על "טרוטי העיניים" בחטא המרגלים.

⁴⁰⁹ "אורות", "אורות ישראל", ה', ט"ז.

⁴¹⁰ "שיחות הרצי"ה" על ספר דברים, בעריכת הרב שלמה אבינר שליט"א.

⁴¹¹ "יכוון ליבר"- בבלי, מסכת ברכות דף י"ז. רש"י ומהרש"א שם:

⁴¹² "כוזרי" ג', ה'.

⁴¹³ "הגדה של פסח", גוש קטיף.

⁴¹⁴ המוציאים את האדם מן העולם המוסרי והערכי שלו וע"פ שנראים מבניסים לעולם החומרי- עפ"י מסכת אבות פרק ד' משנה כ"א.

⁴¹⁵ משלי י"א, על הקנאה שהיא כרקב בעצמות.

⁴¹⁶ צפניה ב', א'-ה'.

נשים כתף כולנו "ואיש לרעהו יאמר חזק"⁴¹⁷, נחדש את מלוא עוצמתה של הערבות ההדדית, נגדל ונצמח ונשתתף בפועל בבנין הגאולה עד יתקיים ויתגלה במלואו- "קומי אורי כי בא אורך"⁴¹⁸... למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט... וקורא לך שם חדש אשר פי ה' יקבנו"⁴¹⁹.

⁴¹⁷ כפירוש רש"י שם, על "התקוששו וקושרו".

⁴¹⁸ ישעיהו ס', א'-ו- אחרי "האמת נעדרת"- לפי פרק נ"ט שם.

⁴¹⁹ ישעיהו ס"ב, א'-ב'.